

Socjologia organizacji dyspozycyjnych Program i literatura do wykładu

Bezpieczeństwo wewnętrzne II stopień, studia stacjonarne i niestacjonarne
Rok akad. 2025/2026
Semestr letni

●**Prowadzący:** dr Bohdan Kaczmarek, Katedra Teorii Polityki i Myśli Politycznej WNPiSM UW, e-mail b.kaczmarek@uw.edu.pl, www.teoriapolityki.com dyżur w poniedziałki, w godz. 13-14, p. 208 Nowy Świat 67, możliwe konsultacje online na platformie Google Meet; osoby zainteresowane dyżurami i konsultacjami proszone są o wcześniejszy kontakt mailowy

●**Cele zajęć:** Przedmiot wprowadza do socjologicznej analizy organizacji dyspozycyjnych działających w systemie bezpieczeństwa wykorzystując dwa kluczowe modele: organizacji i grupy dyspozycyjnej oraz instytucji totalnej. Spinającą te modele perspektywą jest socjologiczna teoria organizacji ze szczególnym uwzględnieniem uniwersalnych ujęć socjopolitycznych i politologicznych.

Studenci zostaną zapoznani z kluczowymi kategoriami umożliwiającymi samodzielną analizę świata organizacji ze szczególnym uwzględnieniem organizacji dyspozycyjnych, możliwościami interpretacji zjawisk i kategorii, podstawowym repertuarem podejść teoretycznych; pokazane zostaną związki i wzajemne inspiracje socjologii organizacji, politologii, nauk o bezpieczeństwie.

Szczególna uwaga zostanie zwrócona na:

- relacje społeczne i specyfikę grup dyspozycyjnych, organizacji totalnych i procesów totalizacji oraz oligarchizacji organizacji, identyfikowania i zapobiegania organizacyjnym patologiom
- analizę problemów funkcjonowania organizacji porządku publicznego, poczynając od rekrutacji i rozwoju personelu, misji i wyzwań strategicznych, efektywności działania, relacji z otoczeniem, funkcjonowania struktur organizacyjnych, ich uwarunkowań i dynamiki, biurokratycznych dysfunkcji, relacji porządku formalnego i nieformalnego, kultury organizacyjnej, tożsamości kulturowej, technologii działania, w tym związanych ze stosowaniem przemocy, etosu zawodowego, motywacji, etyki i stylu życia funkcjonariuszy służb dyspozycyjnych, problemów zawodowych oraz psychospołecznych uwarunkowań i konsekwencji służby, zmian organizacyjnych, źródeł i metod rozwiązywania konfliktów.

●**Podstawowe metody:** wykład z elementami konwersatorium, dyskusja i rozwiązywanie problemów w oparciu o przeczytaną literaturę, projekty, referaty i prezentacje, analiza przypadków, dyskusja na podstawie filmów i materiałów pomocniczych.

●**Sposób zaliczenia:** zaliczenie na ocenę na podstawie aktywności, oceny z projektów/referatów/prezentacji na zajęciach lub pracy pisemnej oraz kolokwium zaliczeniowego, które może mieć również formę debaty, jeśli tak zostanie to uzgodnione ze studentami.

●**Program i literatura**

1. Wprowadzenie. Socjologia organizacji dyspozycyjnych na tle innych nauk społecznych i humanistycznych

**Specyfika poznania społecznego* **Socjologia na tle innych nauk o społeczeństwie* **Subdyscypliny socjologii*
**Socjologia organizacji* **Socjologia instytucji totalnych* **Socjologia wojska* **Socjologia grup dyspozycyjnych*
**Politologia organizacji* **Wzajemne interferencje pomiędzy naukami społecznymi* **Politologia, socjologia, nauki o bezpieczeństwie – wzajemne relacje* **Jedność nauk społecznych i humanistycznych* **Przedmiot, problematyka i metody socjologii organizacji dyspozycyjnych* **Świat społeczny jako świat organizacji* **Polityczny wymiar instytucji i organizacji, organizacyjny i instytucjonalny wymiar polityki*

Literatura:

M. Jo Hatch „Teoria organizacji”, Warszawa 2002, r. 1, dostępna online np. w <https://www.scribd.com/document/932424814/Mary-Jo-Hatch-Teoria-organizacji>

M. Kostera „Antropologia organizacji. Metodologia badań terenowych”, Warszawa 2005, r. 3

B.Kaczmarek „Organizacje. Polityka, władza, struktury”, Warszawa 2001, Wstęp, r. 1.2

<https://www.teoriapolityki.com/materialy-i-artykuly>

B. Kaczmarek „Politologia organizacji”? „Organizatologia polityki”? Polityka w świecie organizacji i organizacyjny sens polityki a ich badanie”, s. 89-97, Studia Politologiczne, warszawa 2010, nr 17

https://docs.wixstatic.com/ugd/f5b364_39db3d18149d43cab89cb393f4ebdd6.pdf

Jerzy Kociatkiewicz „Zarządzanie Humanistyczne – Zarys Programu”,
[http://www.academia.edu/5888638/Zarządzanie_Humanistyczne - Zarys Programu](http://www.academia.edu/5888638/Zarządzanie_Humanistyczne_-_Zarys_Programu)
M. Zawadzki „Nurt krytyczny w zarządzaniu. Kultura, edukacja, teoria”, Warszawa 2014,
[https://www.academia.edu/6351516/Nurt krytyczny w zarządzaniu kultura edukacja teoria](https://www.academia.edu/6351516/Nurt_krytyczny_w_zarządzaniu_kultura_edukacja_teoria)
J. Maciejewski „Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna”, Wrocław 2014, wstęp do wydania I, wstęp do wydania II, <https://www.scribd.com/document/841535737/Maciejewski-J-Grupy-Dyspozycyjne-Analiza-Socjologiczna-Wyd-UWr-Wroc%C5%82aw-2014?v=0.635>

2. Tradycje badań nad organizacjami dyspozycyjnymi. Podejścia, paradygmaty i metafory

**Szkoly i kierunki badań nad organizacjami i instytucjami* **Tradycje socjologii organizacji dyspozycyjnych*
**Dorobek polskich nauk społecznych* **Socjologia wojska i jej ewolucja* **Naukowe wyobrażenia a technologie organizacyjne jako mechanizmy kontroli społecznej* **Fordyzm i postfordyzm jako systemy kontroli społecznej*
**Metoda metafor w badaniu instytucji totalnych i organizacji dyspozycyjnych* **Metafory a modele i paradygmaty*
**Instytucje totalne i organizacje dyspozycyjne jako maszyny, organizmy, mózgi, psychiczne więzienia, systemy polityczne, narzędzia dominacji, kultury, procesy zmian i transformacji*

Literatura

G.Morgan, „Obrazy organizacji”, Warszawa 1997, r.1 Wprowadzenie, r.10,11,
<https://www.scribd.com/document/723397389/Obrazy-organizacji-Gareth-Morgan-Wwa-1999>
lub wersja angielska
<https://archive.org/details/imagesoforganiza0000morg/page/n7/mode/2up>
M. Jo Hatch „Teoria organizacji”, cyt.wyd., r. 2.1 – 2.4, <https://www.scribd.com/document/932424814/Mary-Jo-Hatch-Teoria-organizacji>
B. Kaczmarek „Organizacje. Polityka, władza, struktury”, r. 1.2
<https://www.teoriapolityki.com/materialy-i-artykuly>
A. Sulek „Polski szlak *The American Soldier* Przyczynek do historii wędrówek idei socjologicznych”, Studia Socjologiczne 2017, 1 (224),
https://www.studiasocjologiczne.pl/img_upl/studia_socjologiczne_2017_nr1_s.59_79.pdf
A. Baranowska „Socjologia wojska w Polsce – pytania o przeszłość, teraźniejszość i przyszłość subdyscypliny”, [w:] Rocznik Historii Socjologii, vol. 6 (2016), <http://rhs.epigram.eu/index.php/rhs/article/view/72/72>
J.J. Wiatr „Socjologia wojska”, Warszawa 1982, cz. I
J. Maciejewski „Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna”, Wrocław 2014, r. 1,
<https://www.scribd.com/document/841535737/Maciejewski-J-Grupy-Dyspozycyjne-Analiza-Socjologiczna-Wyd-UWr-Wroc%C5%82aw-2014?v=0.635>
A. Hertz „Zagadnienia socjologii wojska i wojny: (próba problematyki), Przegląd Socjologiczny 8/1-4, 1946,
https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/przeglad-socjologiczny-sociological-review/1946-tom-8-numer-1-4/przeglad_socjologiczny_sociological_review-r1946-t8-n1_4-s119-140.pdf

3. Organizacje dyspozycyjne a ich otoczenie oraz cele i funkcje w systemie politycznym i systemie bezpieczeństwa wewnętrznego.

**Organizacja: prakseologiczne a socjologiczne rozumienia organizacji* **Organizacja jako grupa społeczna a jako system społeczny* **Analiza systemowa* **Cechy organizacji jako systemu społecznego* **Cele, funkcje, kryteria efektywności organizacji i instytucji* **Cykl życia instytucji i organizacji* **Organizacje i instytucje a otoczenie – modele zależności* **Kategoria grup dyspozycyjnych jako model analityczny* **Rozumienie grup dyspozycyjnych* **Funkcje organizacji dyspozycyjnych w systemie społecznym i podsystemie bezpieczeństwa państwa* **Elektorat organizacji dyspozycyjnych* **Typologie organizacji dyspozycyjnych* **Profesjonalizacja organizacji dyspozycyjnych*

Literatura:

G.Morgan, „Obrazy organizacji”, r.8
B.Kaczmarek „Organizacje ...”, r.II, <https://www.teoriapolityki.com/materialy-i-artykuly>
M. Kostera „Antropologia organizacji”, Warszawa 2005, r. 2
J. Maciejewski „Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna”, Wrocław 2014, r. 2,
<https://www.scribd.com/document/841535737/Maciejewski-J-Grupy-Dyspozycyjne-Analiza-Socjologiczna-Wyd-UWr-Wroc%C5%82aw-2014?v=0.635>
J. Maciejewski „Sylwetka oficera Wojska Polskiego w dobie przemian ustrojowych. Kontekst socjologiczny”, [w:] Acta Universitatis Wratislaviensis, No 3079, Wrocław 2008
J.J. Wiatr „Socjologia wojska”, Warszawa 1982, r. VII, VIII, VI
M. Jarosz „Naznaczeni i napiętnowani O wykluczeniu politycznym”, Warszawa 2008, Wstęp: „Polska lustrowana”,
M. Jędrzejko, W. Bożejewicz „Funkcjonariusze służb specjalnych – beneficjenci systemu czy ofiary lustracji”, [w:] M. Jarosz (red.) „Naznaczeni i napiętnowani”, wyd. j.w.

4. Model instytucji totalnej Goffmana i jego rozwinięcia

**Koncepcje i modele socjologiczne E. Goffmana: model dramatyczny, model gry, model instytucji totalnej*
**Instytucje totalne jako typ idealny* **Rozumienie instytucji totalnej* **Typy instytucji totalnych i ich charakterystyka*
**Przykładowe instytucje totalne: *Wojsko i służby mundurowe jako instytucje totalne* **Szkoła jako instytucja totalna* **Więzenie jako instytucja totalna* **Szpital psychiatryczny jako instytucja totalna* **Cechy instytucji totalnych* **Charakterystyka świata podwładnych (pensjonariuszy) i świata personelu* **Różnice między instytucjami totalnymi* **Instytucje totalne a procesy totalizacji i oligarchizacji organizacji i życia społecznego* **Instytucje totalne a totalitarny model analizy systemów społecznych* ** Organizacje dyspozycyjne a instytucje totalne* **Uwarunkowania i mechanizmy totalizacji w grupach dyspozycyjnych* ** Organizacje totalne a przenikalne, totalne a zachłanne, organizacje reformujące*

Literatura:

E. Goffman „Instytucje totalne. O pacjentach szpitali psychiatrycznych i mieszkańcach innych instytucji totalnych”, Gdańsk 2011

E. Goffman „Charakterystyka instytucji totalnych”, [w:] A. Jasińska – Kania, L.M. Nijakowski, J. Szacki, M. Ziółkowski (wybór i opracowanie) „Współczesne teorie socjologiczne”, Warszawa 2006

Ł. Posłuszny „Instytucje totalne dzisiaj: stan badań, krytyka, rekonfiguracje”, [w:] Studia Socjologiczne nr 4 (227)/2017, <https://scispace.com/pdf/instytucje-totalne-dzisiaj-stan-badan-krytyka-rekonfiguracje-4r1bhg9y3n.pdf> lub

<https://journals.pan.pl/publication/119713/edition/104152/studia-socjologiczne-2017-no-4-instytucje-totalne-dzisiaj-stan-badan-krytyka-rekonfiguracje-posluszny-lukasz?language=en>

M. Liberadzki, K. Marciniak „Dualizm armii jako instytucji totalnej – kontekst społeczny”, Zeszyty naukowe AON nr 1 (98) 2015, <https://docplayer.pl/30652339-Dualizm-armii-jako-instytucji-totalnej-kontekst-spoeczny.html>

Z. Pełczyński „Studia nad totalitaryzmem”, [w:] Z. Pełczyński „Polska droga od komunizmu refleksje nad historią i polityką 1956 – 2006”, Warszawa 2007, s. 63 – 66

B. Kaczmarek „Alternatywne interpretacje realnego socjalizmu”. [w:] B. Kaczmarek. M. Tobiasz (red.) *Autorytarne i manipulacyjne formy wpływu politycznego i władzy*, Warszawa 2020

https://www.teoriapolityki.com/files/ugd/f5b364_acd6b7669023404896e55e0b37b476d1.pdf

5. Tożsamość i kultura organizacji dyspozycyjnych

**Organizacje i instytucje jako zjawiska kulturowe, *Kultury i subkultury organizacyjne, *Modele, funkcje i uwarunkowania kultury organizacyjnej, model Scheina* **Wymiary kultury organizacyjnej* **Poziomy kultury organizacyjnej* **Zarządzanie poprzez kulturę* **Zmiana kultury organizacji* **Typologie kultur organizacyjnych* **Teorie kultury organizacyjnej: symboliczno-interpretatywna, modernistyczna i postmodernistyczna* **Organizacje w warunkach kulturowej różnorodności* **Kultury organizacyjne a kultury narodowe* **Kultura organizacyjna a kultura polityczna* **Kultura a tożsamość* **Kultura a kontrola w organizacjach, kultura jako kontrola, kontrola poprzez kulturę* **Ideologie organizacyjne* **Kontrola za pomocą ideologii a ideologia kontroli* **Metafora organizacji jako kultury* **Charakterystyczne cechy kultur organizacyjnych w organizacjach totalnych i dyspozycyjnych* **Wzory społeczne i wzory osobowe w organizacjach dyspozycyjnych* **Przykładowe wzory społeczne i ethos członków organizacji dyspozycyjnych: żołnierza, policjanta, strażaka, funkcjonariusza służby więziennej, ratownika medycznego* **Wzory społeczne w ochotniczych organizacjach dyspozycyjnych* **Rekrutacja do organizacji dyspozycyjnych, jej uwarunkowania kulturowe, społeczno – demograficzne, psychospołeczne i ideologiczno – polityczne*

Literatura:

G.Morgan, „Obrazy organizacji”, r.5 i r.9

A. K. Koźmiński, D. Latusek, D. Jemielniak „Współczesne spojrzenie na kulturę organizacji”, https://www.researchgate.net/publication/255564837_Wspolczesne_spojrzenie_na_kulture_organizacji

Ł. Sułkowski „Krytyczna wizja kultury organizacyjnej”, Problemy Zarządzania, vol. 9, nr 4 (34): 7 – 25 Wydział Zarządzania UW, https://www.researchgate.net/publication/322273009_Krytyczna_wizja_kultury_organizacyjnej

K. Klincewicz (red.) „Zarządzanie, organizacje i organizowanie – przegląd perspektyw teoretycznych”, Warszawa 2016, r 29, 30, <https://timo.wz.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/09/Klincewicz-Krzysztof-red-Zarzadzanie-organizacje-i-organizowanie.pdf>

J. Maciejewski „Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna”, Wrocław 2014, , r. 2.6 -2.8, <https://www.scribd.com/document/841535737/Maciejewski-J-Grupy-Dyspozycyjne-Analiza-Socjologiczna-Wyd-UWr-Wroc%C5%82aw-2014?v=0.635>

A. Baranowska „Proces kształtowania się tożsamości w instytucji totalnej na przykładzie żołnierzy – mieszkańców obozu Babilon w Iraku”, Acta Universitatis Wratislaviensis, No 3096, Wrocław 2009

- J. Gierszewski, I. Osmólska (red.) „Dobrostan w grupach dyspozycyjnych Ujęcie współczesne i historyczne”, Słupsk 2023, wybrane teksty, https://wydawnictwo.upsl.edu.pl/pobranie/Dobrostan_w_grupach_dyspozycyjnych.pdf
- J. Maciejewski, M. Stochmal (red.) „Metodologiczne problemy w badaniach grup dyspozycyjnych”, Wrocław 2014, wybrane teksty, jest dostępne na reaserchgate.com
- K. Milewska „Życie wewnętrzne policji Analiza kultury organizacyjnej pewnego komisariatu”, praca magisterska wykonana pod kierunkiem prof. Moniki Kostery, <http://www.kostera.pl/documents/policja.pdf>
- J. Dzieńdziora „Czynniki kształtujące klimat organizacji grup dyspozycyjnych”, [w:] J. Maciejewski, M. Stochmal (red.) „Metodologiczne problemy w badaniach grup dyspozycyjnych”, Wrocław 2014, https://www.researchgate.net/publication/277812894_Piotrowski_A_Poklek_R_2014_Niedopasowanie_organizacyjne_a_wypalenie_zawodowe_wśród_personelu_penitencjarnego_w_Maciejewski_J_Stochmal_M_red_Metodologiczne_problemy_w_badaniach_grup_dyspozycyjnych_s_35

6. Procesy strategiczne w organizacjach dyspozycyjnych

**Polityczny charakter strategii i procesów strategicznych w instytucjach totalnych i dyspozycyjnych *Przetwarzanie organizacji *Podstawowe koncepcje strategii organizacyjnych: szkoła planistyczna, szkoła ewolucyjna, szkoła pozycyjna, szkoła zasobów, umiejętności i uczenia się *Pojmowanie strategii *Rodzaje strategii organizacyjnych i ich typologie: strategie rozwoju, strategie wzrostu, strategie konkurencji, strategie funkcjonalne, strategie na poziomie organizacji, strategie na poziomie strategicznej jednostki operacyjnej *Analiza strategiczna: SWOT, problemów krytycznych, procesowa, rdzennych kompetencji i zasobów strategicznych, segmentacja strategiczna i analiza portfelowa – macierz BCG, analiza PEST, benchmarking, model pięciu sił konkurencji i łańcuch wartości Portera *Zarządzanie strategiczne: proces, etapy, cele, organizacja, misja firmy, uwarunkowania *Planowanie i kontrola strategiczna *Wdrażanie strategii *Specyfika procesów strategicznych w organizacjach totalnych i dyspozycyjnych – państwowy wymiar procesu strategicznego w organizacjach dyspozycyjnych *Oczekiwanie władz państwowych a interesy organizacji dyspozycyjnych*

Literatura:

- Strategor, Zarządzanie firmą. Strategie Struktury Decyzje Tożsamość, Warszawa 1999, cz.I
- K.Oblój, Strategia przetrwania organizacji, Warszawa 1987, r. II, III, IV lub K.Oblój, Strategia sukcesu firmy, Warszawa 1995, r. 6-11
- B.Kaczmarek „Organizacje ...”, r. III, <https://www.teoriapolityki.com/materialy-i-artykuly>
- K. Klineciewicz (red.) „Zarządzanie, organizacje i organizowanie – przegląd perspektyw teoretycznych”, Warszawa 2016, r 7,18, <https://timo.wz.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/09/Klineciewicz-Krzysztof-red-Zarządzanie-organizacje-i-organizowanie.pdf>
- P. Bogdalski, D. Bukowiecka, R. Cześćcik, B. Zdrodowski (red. „Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa”, t. I „Teoretyczne aspekty przygotowania i funkcjonowania grup dyspozycyjnych państwa”, Szczytno 2014
- D. Hryszkiewicz, P. Suchanek „Zarządzanie strategiczne w Policji Teoria i praktyka”, Szczytno 2014,
- S. Huntington „Trzecia fala demokratyzacji”, Warszawa 2009, r. 3, 4, 5
- N. Olszanecka „Militaryzm – ujęcie teoretyczne”, Historia i polityka nr 25(32)/2018, <https://apcz.umk.pl/HiP/article/view/HiP.2018.021/15154>
- N. Olszanecka „Armia jako grupa interesu Problem stosunków cywilno – wojskowych”, Athenaeum, vol 57/2018, <https://czasopisma.marszałek.com.pl/uploads/periodicals/apsp/57/apsp5710.pdf>
- T. Skrzyński „Kompleks wojskowo – przemysłowy”, O. Wasiuta, R. Wasiuta (red.) Encyklopedia Bezpieczeństwa, t. 7, Kraków 2024, https://www.researchgate.net/publication/389388272_Kompleks_militarno-przemyslowymilitary-industrial_complex

7. Struktury formalne i nieformalne organizacji dyspozycyjnych

**Pojęcie struktury, *Struktura jawna, ukryta, głęboko ukryta *Porządek zwinięty i rozwinięty *Struktura realna a zaprojektowana *Struktura społeczna organizacji *Parametry struktury społecznej organizacji *Schematy analizy struktur: gradacyjny, konfliktowy, funkcjonalny, dialektyczny, * Formalizacja a instytucjonalizacja struktur *Luki strukturalne *Czynniki określające strukturę, *Struktura a integracja i dezintegracja organizacji, *Typologie struktur organizacyjnych: struktury płaskie i smukłe, rozpiętość kierowania, struktury liniowe, funkcjonalne, sztabowe, macierzowe, struktury sieciowe, wirtualne, holograficzne, hybrydowe; struktury typu U, typu H, typu M; struktury statyczne i dynamiczne, struktury zorientowane hierarchicznie i struktury zorientowane heterarchicznie *kompleksowy model struktur H.Mintzberga *Autodynamizm i dynamiczne modele struktur organizacyjnych, teoria strukturalizacji *Projektowanie i zmiana struktur organizacyjnych *Fizyczna struktura organizacji: definicje, podejście behawioralne i symboliczne, struktura fizyczna a powstawanie tożsamości organizacji *Porządek formalny a nieformalny *Cechy wspólne i odmienności struktur organizacji totalnych i dyspozycyjnych*

Literatura:

B. Glinka, P. Hensel „Projektowanie struktur organizacyjnych”, Warszawa 1999
 M. Jo Hatch „Teoria organizacji”, r. 6 i 8
 B. Kaczmarek „Organizacje ...”, r. V, <https://www.teoriapolityki.com/materialy-i-artykuly>
 M. Hirsztowicz „Wstęp do socjologii organizacji”, Warszawa 1967, r. VII
 A. Zbieg, B. Żak, P. Zaręba „Analiza sieci w badaniach struktury organizacji”,
https://dbc.wroc.pl/Content/26131/PDF/Zbieg_Zak_Zareba_Analiza_sieci_w_badaniach.pdf
 J. Krężelewski „Rodzaje grup nieformalnych w zakładach przemysłowych”, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, rok I, zeszyt 2/1988, <https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/73094cec-ba0d-4cb9-b7ab-70e7d5913226/content>
 K. Klincewicz (red.) „Zarządzanie, organizacje i organizowanie – przegląd perspektyw teoretycznych”, Warszawa 2016, r. 14, <https://timo.wz.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/09/Klincewicz-Krzysztof-red-Zarzadzanie-organizacje-i-organizowanie.pdf>

8. Społeczna odpowiedzialność w organizacjach dyspozycyjnych Patologie ich funkcjonowania

**Patologie organizacji totalnych i dyspozycyjnych* **Kryteria patologii: etyczne, teleologiczne i funkcjonalno-systemowe.* **Wskaźniki i przykłady patologii* **Funkcjonalizacja patologii* **Analiza wybranych zjawisk patologicznych w grupach dyspozycyjnych* **Etyczne problemy organizacji dyspozycyjnych* **Społeczna i polityczna odpowiedzialność służb dyspozycyjnych, jej uwarunkowania i ograniczenia*
 A. Podgórecki, „Patologie działania instytucji” w: A. Podgórecki /red/ „Socjotechnika. Funkcjonalność i dysfunkcjonalność instytucji”, Warszawa 1974
 K. Daszkiewicz, „Klimaty bezprawia”, Warszawa 1971, r. I i II
 W. Kieżun „Struktury i kierunki zarządzania państwem” [w:] W. Kieżun i J. Kubin „Dobre państwo”, Warszawa 2004, cz. I https://witoldkiezun.com/docs/dobre_panstwo_2004.htm cz. II https://witoldkiezun.com/docs/dobre_panstwo2_2004.html
 W. Kieżun „Czterej jeźdźcy apokalipsy polskiej biurokracji, Kultura nr 3/630 2000, https://witoldkiezun.com/docs/kultura_032000.htm
 J. Pasieczny „Patologie organizacji w okresie kryzysu”, https://www.researchgate.net/publication/310095542_Patologie_organizacji_w_okresie_kryzysu
 B. Kaczmarek Wybrane elementy różnych koncepcji patologii organizacji, <https://pdfs.semanticscholar.org/8469/ef7dbcb1b326d33b40892d2af48430c5e6b9.pdf>
 A. Winnicka-Wejs Patologie w obszarze funkcjonowania ludzi w organizacji (analiza porównawcza wybranych aspektów), EDUKACJA EKONOMISTÓW I MENEDŻERÓW | 4 (34) 2014 https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_5604_01_3001_0010_3416/c/1702-1507.pdf
 R. Stocki „Patologie organizacyjne – diagnoza i interwencja”, Kraków 2005
 D. Walczak – Duraj „Reputacja grup dyspozycyjnych z perspektywy społecznej odpowiedzialności i jakości życia”, [w:] J. Maciejewski, J. Pieńkowski, M. Stochmal (red.) „Socjologia grup dyspozycyjnych Pomiędzy teorią nauk społecznych a praktyką”, Wrocław 2019

9. Władza i przywództwo w organizacjach dyspozycyjnych

**Władza, wpływ i autorytet w organizacjach* **Osie sporów w kwestii pojmowania władzy i władzy organizacyjnej* **Mechanizmy kreacji władzy* **Kształt władzy organizacyjnej w grupach dyspozycyjnych a ich funkcje, zadania i stosowane technologie organizacyjne* **Przesłanki, źródła i legitymizacja władzy w organizacji* **Wzory walki o władzę w organizacji* **Funkcje władzy w organizacji* **Władza organizacyjna a interesy* **Sposób sprawowania władzy* **Instrumenty władzy* **Bariery i koszty władzy organizacyjnej* **Władza a normy organizacyjne* **Symbole władzy* **Władza symboliczna i ukryte oblicza władzy w organizacjach* **Władza a podejmowanie decyzji* **Przywództwo w organizacjach dyspozycyjnych* **Przywództwo a dowodzenie* **Teorie przywództwa* **Style przewodzenia* **Polityczna metafora organizacji* **Przywództwo polityczne a przywództwo organizacyjne* **Biurokracja* **Oligarchizacja organizacji dyspozycyjnych* **Właściwości władzy i przywództwa w organizacjach dyspozycyjnych* **"Problem pretorianina"*

Literatura:

J. I. Scott „Władza”, Warszawa 2006, zwłaszcza r. 1
 G. Morgan, „Obrazy organizacji”, r. 6
 M. Jo Hatch „Teoria organizacji”, r. 9.2 – 9.5
 R. Miński „Robert Michels jako prekursor socjologii organizacji”, [w:] Studia Socjologiczne nr 4(227)/2017 https://www.studiasocjologiczne.pl/img_upl/studia_socjologiczne_2017_nr4_s.165_187.pdf
 R. Michels „Oligarchiczne tendencje organizacji”, [w:] J. Szczupaczyński (wybór i opracowanie) „Władza i społeczeństwo Antologia tekstów z zakresu socjologii polityki”, Warszawa 1995
 B. Kaczmarek „Przywództwo polityczne a przywództwo organizacyjne”, Studia Politolologiczne, numer poświęcony przywództwu, Warszawa 2001 lub „Organizacje ...”, r. IV, https://www.teoriapolityki.com/files/ugd/f5b364_32d7a2de98f64d7d8e6f18f56452a792.pdf

S. Fiodorow, M. Kowalska „Rola autorytetu w grupach dyspozycyjnych”, Wiedza Obronna, tom 266 – 267, nr 1-2/2019, <https://wiedzaobronna.edu.pl/index.php/wo/article/view/38/38>

W. Łydko „Przywództwo wojskowe”, Warszawa 2014, r. 2, https://inob.uws.edu.pl/images/Legia_Akademicka/Przywodztwo_wojskowe_2017.pdf

A. Holska Teorie podejmowania decyzji, [w:] K.Kliniewicz (red.) Zarządzanie, organizacje i organizowanie – przegląd perspektyw teoretycznych, Warszawa 2016, <http://timo.wz.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/09/15-Agata-Holska-Teorie-podejmowania-decyzji-Kliniewicz-Krzysztof-red-Zarzadzanie-organizacje-i-organizowanie.pdf>

A. Taurogińska-Stich, A. Michaluk, J. Martusewicz „The identification of officers' leadership competencies in the face of current threats – an educational aspect”, Scientific Journal of the Military University of Land Forces, 2024, Volume 56, Number 3(213), https://www.researchgate.net/publication/384462214_The_identification_of_officers'_leadership_competencies_in_the_face_of_current_threats_-_an_educational_aspect

10. Konflikt i zmiana w organizacjach dyspozycyjnych

**Metafora transformacji i przepływu /dialektyczna/ i jej zastosowanie do analizy funkcjonowania instytucji totalnych i organizacji dyspozycyjnych *Sprzeczność a konflikt *Źródła konfliktów w instytucjach totalnych i grupach dyspozycyjnych *Konflikty a interesy i role, *Konflikty a adaptacja, *Modele konfliktu *Typologie konfliktów; *Kierowanie poprzez konflikt, *Metody rozwiązywania konfliktów *Negocjacyjny i przetargowy aspekt rozwiązywania konfliktów w organizacjach dyspozycyjnych *Koncepcje i modele zmiany organizacyjnej *Wymiary diagnozy otoczenia, potencjału organizacyjnego i sił sprawczych zmiany organizacyjnej, *Typowe scenariusze zmiany, *Typowe reakcje na zmiany i opór wobec zmiany; sposoby jego przezwyciężania, mapa zaangażowania i inne techniki stosowane w zarządzaniu zmianą organizacyjną*

Literatura:

L.Clarke, Zarządzanie zmianą, Warszawa 1997, r.1,2,4,5,11

G.Morgan „Obrazy organizacji”, r. 8

M. Jo Hatch „Teoria organizacji”, r. 10 i 12

S.Chelpa, T.Witkowski, Psychologia konfliktów, Kraków/1999, r.II, r.III, r.IV

E. Wiącek – Janka „Zmiany i konflikty w organizacji”, Poznań 2006, r. 1, 4, https://www.researchgate.net/publication/258219146_Zmiany_i_konflikty_w_organizacji

I. Drabik „Konflikty organizacyjne i sposoby ich rozwiązywania w zarządzaniu zasobami ludzkimi”, Szkoła – Zawód – Praca, nr 28/2024, <https://czasopisma.ukw.edu.pl/index.php/szp/article/view/2985/3033>

A. Kozina, A. Pieczonka „Strukturalne uwarunkowania konfliktów organizacyjnych”, Prace Naukowe UE we Wrocławiu, nr 543/2018, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-d7d8cce2-758d-48f9-9ffc-2e1a863eb0cd/c/73145_Strukturalne_uwarunkowania_konfliktow_organizacyjnych.pdf

M. Żak „Występowanie konfliktów w relacji: przełożony – podwładny w opinii funkcjonariuszy Policji”, Władza Sądzenia nr2/2013, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/20345/1/Zak_Wystepowanie_konfliktow.pdf

•Uwagi:

1. Przedmiot kończy się zaliczeniem na ocenę.
2. Warunkiem zaliczenia jest:
 - obecność i aktywność na wykładach
 - przedstawienie rezultatów projektu - wygłoszenie referatu/prezentacji lub ewentualnie, gdyby nie było takiej możliwości, przygotowanie pracy pisemnej interpretującej z wykorzystaniem literatury jakiś konkretny problem występujący w praktyce działania wybranej organizacji. Chodzi o prezentacje i referaty konfrontujące teorię z dokonaną przez siebie analizą rzeczywistej, empirycznie i samodzielnie zbadanej organizacji dowolnego rodzaju, najlepiej dyspozycyjnej i na podstawie obserwacji uczestniczącej. Tematy referatów/prezentacji wygłaszanych na zajęciach trzeba wcześniej, z wyprzedzeniem uzgodnić z prowadzącym. O możliwości przedstawienia prezentacji na zajęciach decyduje kolejność zgłoszeń. Tematy prac pisemnych można formułować samodzielnie – muszą one jednak wynikać z programu zajęć. Do referatów/prezentacji i prac pisemnych niezbędne jest przestudiowanie i wykorzystanie zawartej w programie literatury odnoszącej się do danego tematu, możliwe i mile widziane jest także samodzielne poszerzenie literatury
 - zaliczenie kolokwium końcowego, którego przedmiotem będą problemy podejmowane na zajęciach i w obowiązkowej literaturze. Kolokwium planowane jest zwykle na ostatnich zajęciach w semestrze i może mieć formę debaty
 - końcowa ocena będzie średnią z kolokwium, projektu oraz aktywnej obecności na zajęciach pod warunkiem zaliczenia kolokwium końcowego

- w realizowanych projektach, referatach, prezentacjach czy pracach pisemnych możliwe jest pomocnicze wykorzystanie narzędzi sztucznej inteligencji pod warunkiem wcześniejszego uzgodnienia zakresu i doboru metod z prowadzącym zajęcia oraz szczegółowego poinformowania o tym w przedstawianej pracy, zgodnie z uchwałą nr 29/2025 Rady Dydaktycznej WNPiSM. Preferowany przez prowadzącego poziom wykorzystania od 1 do 3 zgodnie z załącznikiem nr 2 do przywołanej uchwały <https://wnpism.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2025/05/Uchwała-nr-29-w-sprawie-zasad-korzystania-na-narzedzi-SI-w-procesie-kształcenia.docx>
3. Istnieje na rynku wiele interesującej literatury z zakresu socjologii organizacji i socjologii organizacji dyspozycyjnych mogących w pewnym stopniu spełnić rolę podręczników. Szczególnie pomocne mogą okazać się przykładowo następujące pozycje:
 - G. Morgan „Obrazy organizacji” i ew. „Wyobrażenia organizacyjna”
 - Mary Jo Hatch „Teoria organizacji”
 - Ł. Sułkowski „Epistemologia i metodologia zarządzania”, Warszawa 2012
 - B. Czarniawska „Trochę inna teoria organizacji. Organizowanie jako konstrukcja sieci działań”, Warszawa 2010
 - B. Kaczmarek „Organizacje. Polityka, władza, struktury”, skan dostępny pod adresem <https://www.teoriapolityki.com/materialy-i-artykuly>
 - J. Maciejewski „Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna”, Wrocław 2014
 - J. Maciejewski, M. Stochmal (red.) „Metodologiczne problemy w badaniach grup dyspozycyjnych”, Wrocław 2014
 - J. Maciejewski, J. Pieńkowski, M. Stochmal (red.) „Socjologia grup dyspozycyjnych. Pomiędzy teorią nauk społecznych a praktyką”, Wrocław 2019
 - J.J. Wiatr „Socjologia wojska”, Warszawa 1982
 - K. Klineciewicz (red.) „Zarządzanie, organizacje i organizowanie. Przegląd perspektyw teoretycznych”, Warszawa 2016, <https://timo.wz.uw.edu.pl/zoo/>
 - Strategor „Zarządzanie firmą Strategie Struktury Decyzje Tożsamość”, Warszawa 1999
 4. Literatury jest wiele i nie ma jednej pozycji, która wyczerpie problematykę zajęć. Do zaliczenia szczególnie ważna będzie znajomość treści poruszanych na zajęciach i zawartych w ich programie.
 5. Niektóre pozycje autorstwa prowadzącego zajęcia są dostępne pod adresem <https://www.teoriapolityki.com/materialy-i-artykuly>
 6. Pomocne mogą także okazać się materiały, które publikuję na <https://www.teoriapolityki.com/linki-do-ciekwych-materialow-w-siec> Wiele z nich może także zastąpić pozycje zawarte w programie zajęć, gdyby okazały się one trudniej dostępne.